

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1960

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

UNE ÉDITION JUSQU' 'A PRÉSENT INCONNUE
DE « ΠΕΝΘΟΣ ΘΑΝΑΤΟΥ »

Nous connaissons deux éditions du XVIe siècle du poème *Πένθος θανάτου*, mentionnées par Legrand dans sa *Bibliographie Hellénique des XVe et XVIe siècles*, t. 1 (Paris 1885), p. 179 et 238 suiv. :

1) l'édition de 1524, imprimée *Venetiis per Stephanum de Sabio sumptu et requisitione D. Petri Cunadi*, et

2) l'édition de 1543, imprimée *In Vinegia par M. Damion di Santa Maria*.

D'après un manuscrit de la Bibliothèque nationale de Naples, M. G. Zoras a publié le poème dans *Ἐπιθεώρησις ἑλληνοϊταλικῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας*, III, 4, fasc. 8 (août 1940), p. 501 - 514, et fasc. 9 (sept. 1940), p. 576 - 582.

Encore une édition du XVIe siècle se trouve dans la Bibliothèque de l'Université d'Upsala (Suède). Elle date de 1528 et se compose de 15 feuilles (14 × 18,7 cm.).

Voici une description de cette édition. Les différences entre elle et l'édition de M. Zoras sont indiquées par Z.

f. 1^r Au milieu de la feuille :

Πένθος θανάτου, ζωῆς μάταιον, καὶ
πρὸς θεὸν ἐπιστροφή : —

f. 1^v

Τοῦ ζήνου

Inc. (1) Ποίημα σὶν τὸ ἔμπροσθεν, κ' ἔβγαλμα 'κ τὴν Κορώνη
Z : ἐσὶν

(2) ἀπὸ τὸν Γιοῦστον τὸν σοφόν, τρέχουσιν δύο χρόνοι,

(3) τὸν νοῦν ἔχει καὶ φρόνιμον, προᾶξιν καὶ θεωρία,

Z : [ποῦ] τὸν νοῦν εἶχε καὶ φρόνιμον, προᾶξιν τε καὶ θεωρία,

(4) κὺρ Ἰωάννου τοῦ Γλυκοῦ, πῶναι εἰς ἀορία,

Z :ἀπορία,

(5) διατι ἔδωκεν τὸ δανεικὸν καὶ κεῖνο ὅπου χρώσται

(6) τὸ χῶμα ὅπου πλάσθησεν, τῆς γῆς ὅπου ἐχρίστη

Z: τὸ χῶμα ποῦ ἐπλάσθηκεν.....

(7) εἰς ἔτος τῆς θεογονιᾶς δύο καὶ πεντακόσι,

Z:πεντακόσια,

(8) πρόσθεσ καὶ χίλια κ' εἴκοσι, σύναπον νὰ ᾿νιε τόσοι.

Z:νὰ ἦναι τόσα.

(9) Σ' τοῦ ᾿Αβραάμ καὶ ᾿Ισαὰκ ἐκεῖ νὰναι ψυχὴ του,

Z:ἡ ψυχὴ του,

(10) ᾿ς τοὺς κόλπους τῶν προπάτορων μὲ τὴν ἀνάπαψίν του,

Z:ἀναπαψί του,

(11) ἐν χλοερῶ καὶ δροσερῶ εἰς ἀνάπαψις τόπω

Z:τῆς ἀνάπαψις τόπω

(12) νὰ χαίρεται, ν' ἀγάλλεται χωρὶς κανένα κόπο.

Z:κάνενα κόπο.

(18) τὴ χάρη του ὁ πανάγαθος νὰ σᾶς ἀποκαλύψη.

Z: τὴν χάριν.....

(22) καὶ τὸν παράδεισον τρυφόν, σὰν ἐδικοὶ του φίλοι.

Z:τρυφῶν.....

Des. (24) πόνος καὶ δεξιότητι, καὶ ποῖος τὸ ἀναλώθη.

f. 2r

Inc. (25) Δημήτριος κατ' ὄνομα, Ζῆνος τὸ ἐπινόμι,

Des. (34) ἀόκνωσ γῦν τε καὶ ἀεί, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Z:ἀεί καὶ εἰς.....

f. 2v

Inc. (627) ᾿Ανθρώποι μὴ θαυμάζετε ξεύροντα τ' εἰμ' χθρός σας.

(629) ναί, πάντοτε τρόπον θέλοντα ᾿χ τὸν κόσμον νὰ σᾶς βγάλω.

Z: μὲ πάντα.....

(Legrand :τρόπον τινὰ.....)

Des. (632) διὰ τὴν πλάνην τοῦ ᾿Αδάμ καὶ δόλον τοῦ θηρίου.

Au-dessous de ces vers se trouve une gravure (11,8×12 cm.) « représentant la Mort, armée d'une faux, d'une épée et d'un arc ; elle est debout sur un cercueil rempli d'ossements, et entourée de femmes éplorées et d'hommes qui semblent vouloir reconnaître les restes qu'ils ont sous les yeux ». C'est la description de Legrand, op.cit., p. 238.

f. 3r

Inc. Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ σύνταγμα ἔναι διὰ νὰ πενθοῦσι

Des. (20) και ὅπου μᾶς ὀδηγεῖ ὁ καιρὸς ἐκεῖθεν ἄς κλωθοῦμεν,
 Z:ἄς ἀκλωθοῦμεν,

f. 3v

Inc. (21) Καὶ ἄς ποῦμεν σὰν τοὺς φρόνιμους, ἀφοῦ ἡ ζωὴ παραίνει,
 Des. (46) ἀφήτεις ἀπὸ τὸ κορμὶ ψυχὴ μας ἐχωρίστη,

f. 4r

Inc. (47) Κ' αἰσθησιν πλέο δὲν ἔχομεν, μόνον ὡσὰν κομάτι
 (68) προνοκοκκάτα νόστιμα καὶ γλῶσσα μας θάρικα·

Z:καθάρια;

Des. (72) τὴν ψύχραν καὶ τὰ χῶματα τοῦ τάφου καὶ τὴν βρώμα;

f. 4v

Inc. (73) Ποῦ εἶναι τὰ ροδοσιάματα, καὶ ποῦ εἶναι οἱ μυρωδιές σας.

Des. (98) καὶ τῶπεσαν οἱ σάρκες τους, ποῦ διέβη ἡ ἐλικία τους.

Z:ποδιέβη ἡ ἐλικιά τους;

f. 5r

Inc. (99) δὲν εἶναι αὐτοὶ πὸλέγαμεν σιτὸν κόσμον νὰ χαροῦμεν,
 (105) δὲν εἶστε σεῖς κ' ὀζήτε, μὲ δόξαν καὶ μὲ πλοῦτον,

Z:πὸζήσετε.....

Des. (124) καὶ ἂν εἶναι ὅτι ἔναι μιᾶς λογιῆς, πῶς νὰ τοὺς ἐγνωρίσης.

f. 5v

Inc. (125) οἱ βασιλεῖς κ' οἱ πένητες εἰς τὴν ζωὴν χωρίζουν,
 (130) ποῦ ἐσκόρπισαν οἱ ἀνθρώποι τους, ποῦ ἐδιέβη ἡ φαρμελία του·

Z:ποῦ ἐδιέβη ἡ φαρμελιά τους;

(140) καὶ ὡσὰν καὶ τοὺς ἐπίλοιπους πατοῦν τους καὶ περνοῦσιν

Z:παντοῦν.....

(142) καὶ νέοι πῶς ἤλθαγεν αὐτοῦ, γιατί δὲν ἐγεράσαν

Z:ἤλθασιν.....

Des. (150) καὶ τὸν καθένα ἐθέρισεν καὶ οὐδὲ ἦτον οὐδὲ φάνη

f. 6r

Inc. (151) Καὶ τὰ φουσαῖτα τὰ πολλὰ νὰ ἡ δύναμις ἡ τόση,

Des. (176) ὄλους ὡσὰν ἐβλέπομεν, βούλεσαι νὰ μᾶς φάγεις.

f. 6v

Inc. (177) Ὅϊμὲ καὶ πῶς νὰ κάμωμεν, πῶς νὰ σὲ λυθρωθοῦμεν.
 (186) ὅσοι εἶναι κεῖ πάντες ἀπὸ σὲ νύκτα κ' ἡμέρα κλαίγουν

Z:πάντα ἔπὸ σὲ νύκτα κ' ἡμέραν.....

Des. (202) ἄνδρα γυναῖκα ὡς βλέπομεν, δὲν βούλεσαι ν' ἀφήσης.

f. 7r

Inc. (203) Ἐφας πολλοὺς καὶ χόρτασε καὶ ἄς παύση ἡ ἐπιθυμιὰ σου,

(206) τί ἔναι λοιπὸν ποῦ βιάζεσαι γιὰ νὰ μᾶς ἐξελοθρέψης.
Z:ξελοθρέψης;

(212) δὲν ἔρχεται ἀπὸ φόβου του σχεδὸν νὰ ξεφυγήσῃ.
Z: ἔρχεται ἀπὸ.....

Des. (228) καὶ σὺ γιὰτι πληγώνεσαι νὰ εἶσαι μὲ μᾶς ὁμάδι
f. 7v

Inc. (229) Ἄφες τὴν τὴν ἀγριότητα καὶ πέσε εἰς καλοσύνην
(231) καὶ τοῦτο ποῦ σοῦ λέγομεν βάλ' το σιὸν λογισμόν σου

Z:εἰς τὸν λογισμόν σου.

(249) καὶ ἡ λύπη αὐτὴ ἔναι ὁποῦ βασιᾶ εἰς τὸ τέλος καὶ ἀπομένει

Z:σιὸ τέλος.....

(250) ἄμ ἡ χαρὰ ἔναι πρόσκαιρος καὶ γλήγορα παγαίνει,

Z:γλήγορα ὑπαγαίνει.

(252) οὐδ' ἄνθρωπος εὐρίσκειται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς λύπη

Z:σιὸν κόσμον.....

Des. (254) τί εἶναι τὰ φανταζόμεσταν καὶ τί ἔναι τὰ θαροῦμεν.
f. 8r

Inc. (255) Βλέπετε οἱ χρόνοι τρέχουσιν καὶ ἐμεῖς πάντα γεροῦμεν

Z:ἐμεῖς (ὄλοι) γεροῦμεν,

(263) εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ζωντανοί. βλέποντα πῶς θερίζει,

Z: σιουῦτον.....

(276) καὶ πρὶν νὰ τὰ τελειώσουσι εἰς τὸν τάφον πῶς ἐμπῆκαν

Z:σιὸν τάφον.....

(278) ἡ κᾶν μακρύτερην ζωὴν εἰς τὸν κόσμον νὰ τοὺς δώσῃ

Z:σιὸν κόσμον.....

Des. (280) τί ἔτον ὁ πλοῦτος ὁ πολὺς, ποῦ ἐκόπιαζαν κ' ἠφέρναν,
f. 8v

Inc. (281) Τόπος οὐδὲν τοὺς ἔμνεσκε τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσου.

(283) νὰ κάμνουν βιὸν σπουδάζοντα καὶ πλοῦτον νὰ συνάξουν.

Z: νὰ κάμουν.....

(287) πάντοτε ἐσυλλογίζοντα, πάντα γυρεῦαν τρόπον.

Z: πάντοτε συλλογίζοντα.....

(296) καὶ οὐδὲν ἐβλέπαν τί ὁ καιρὸς εἰς τὸ τέλος τοὺς παγαίνει.

Z:τὶ καιρὸς σιὸ τέλος.....

Des. (306) κερὶὰ λιβάνια λέγουσιν νὰ φέρουν καὶ λαμπάδες,

Z:νὰ φέρουν.....

f. 9r

Inc. (307) Καὶ βάνουν καὶ τοὺς ψάλλουσιν πρὶν παρὰ ν' ἀποθάνουν,

(311) καὶ ὀγαῖ τὸν κεῖνον ποὺ εὐρεθῆ νά ᾽ναι μ' αὐτὴν τὴν γνώμη,
Z:ὀγαῖ κεῖνον.....

Des. (332) τὲς ἁμαρτιὲς καὶ τὰ κακὰ καὶ ἀπέκει ν' ἀπαντέχης
f. 9v

Inc. (333) ὡσὰν γεράσης ὕστερον, καὶ ὡσὰν ἀδυνατήσης,
(342) αὐτὸ δὲν λέγετε ἄρειτῆ, ἀμὴ ἔναι ἀδυναμία
Z:λέγει' ἄρειτῆ.....

Des. (358) ἀλλὰ γιὰ τὸ σεμνότερον θέλω νὰ τὲς σοπάζω.
f. 10r

Inc. (359) Καὶ κάμνει πράξεις ἀγαθὲς ἐκεῖνος ἄς ἤξεύρη,
(366) εἰς τὸν κόσμον τὸν αἰώνιον ἐκεῖ νὰ τὴν εὐροῦσιν
Z: σιὸν κόσμον.....

(375) εἰς τοῦτον τὸν κόσμον δυστυχοῦν διὰ νὰ τὰ καθερίσουν,
Z: 'ς τοῦτον.....

(378) γιὰτὶ ἔναι πράγμα ἄναρμοστον νὰ ᾽χουν χαρὰ καὶ θλίψη,
Z:ἄναρμοστο νὰ.....

Des. (384) καὶ τοῦ πλουσίου ἢ παραβολὴ καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου,
f. 10v

Inc. (385) ὀπὸναι σιόμα τοῦ Χῦ αὐτὴ ἔναι μαρτυρία.

(398) καὶ ὀγαῖ τὸν κεῖνον ἀπ' ἀπεδῶ μὲ τέτοια ἐλπίδα ἐβγαίνει,
Z:ὀγαῖ κεῖνον π' ἀπεδῶ μὲ.....

(399) ἀπόλαυσις καὶ κόλασις αὐτὰ τοὺς καρτεροῦσιν,
Z: ἀπόλεσις.....

(403) πρὸ πάντων τ' ἁμαρτήματα καὶ τὰ κακὰ ν' ἀφήσουν.
Z:τὰ ἁμαρτήματα.....

Des. (410) τοὺς πάντας κατὰ δύναμιν καὶ ὡς πρέπει νὰ λατρεύουν,
f. 11r

Inc. (411) καὶ νὰ στραφοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ καρδιᾶς καὶ κλαύσουν.

(417) ἐλέησον ὡς τὸν λησιτὴν, σῶσον μας ὡς τὴν πόρνην,
Z:πόρνη,

(425) ἐλάβωσέν μας ὁ ἐχθρὸς καὶ σὺ νὰ μᾶς γιαιτρέψης,
Z:γιαιτρέψης,

(431) μόνον ἐσὺ ὡς ἱατρὸς ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων,
Z:ψυχῆς.....

Des. (436) ἀπάντων ταῖς δεήσεσι, καὶ γὰρ τῶν ἐπιγείων.
f. 11v

Inc. (437) καὶ τῶν προσκαίρων, Δέσποτα, μέριμναν οὐ ποιοῦμαι,

(452) ἐξαγορεύσου τὰ κακὰ, κ' εἰπέ τὲς ἁμαρτιὲς σου.
Z: ἐξαγοράσου.....

Des. (462) ὅσον μακρύνει γίνεται πρὸς βλάβην τῆς ψυχῆς μας.

f. 12^r

Inc. (463) ὅτι εἰς φροντίδες κοσμικὰς φθείρομεν τὸν καιρὸν μας

(465) κ' ἡμέρα νύκτα ὁ θάνατος μὲ τὸ σπαθί ἐναι ἐμπρὸς μας,

Z: τί μέραν - νύκτα..... ἄμπρὸς μας,

(477) καὶ ἐλογαρίζαν μὲ καιροὺς καὶ χρόνους θέλουν κάμει

Z: καὶ ἐλογαριάζαν.....

(481) Κ' ἀπὸ ἔμπροσθέν μας σήμερον τοὺς ἄρπαξεν ὁ Χάρος,

Z: Καὶ ἀπὸ ἔμπροσθέν.....

Des. (488) καὶ εἰς τὸν κριτὴν τὸν φοβερὸν ἔμπροσθεν νὰ κριθοῦσιν.

f. 12^v

Inc. (489) καὶ τοὺς δικαίους εἰς ζωὴν αἰώνιον νὰ πέψη,

(509) ἕνα καὶ μόνον γνώθομεν εἰς τὸν θάνατον μας παίρνει

Z:στὸν θάνατον

Des. (514) πάντοτε νὰ προσέχωμεν καὶ ὁ νοῦς νὰ μὴ σαλέψη

f. 13^r

(515) ποτὲ ἀπὸ τοῦτον τὸν σκοπὸν, τί τώρα θέλει φθάσει

(517) ὡσὰν τ' ὀρίζει ἐκεῖ ὁ Χριστὸς κρένω νὰ τὸ θυμᾶστε,

Z:κρένων.....

(518) καὶ ἀνοίξετε τὰ μάτια σας καμπόσω μὴ κοιμᾶστε.

Z:καμπόσον.....

(519) Τί αὐτὰ οὐδὲν ἔναι πράματα νὰ τὰ καταφρονοῦσιν,

Z: τί αὐτὰ δὲν ἔναι.....

(530) πάλι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἀδύνατο νὰ παύσουν

Z:ἀδύνατον.....

Des. (540) πάλι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου δὲν σκολάζει.

f. 13^v

Inc. (541) ἂν περπατῆ, ἂν κάθηται, καὶ νύκτα ὄντα κοιμᾶται,

(543) καὶ αὐτοῦ ἔναι ὁ νοῦς τους πάντοτε καὶ αὐτὴ ἔναι ἡ ἐπιθυμίά τους

Z:ὁ νοῦς του.....

(552) πρᾶγμα φρικτὸν καὶ φοβερὸν σ' ἄνθρωπον νὰ τ' ἀκούση.

Z:φρικτὸν.....

(558) εἰς αὐτὸ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ μᾶς παρηγορήση.

Z: ἴς αὐτὸ.....

(560) εἰς τὴν πρώτην τάξιν νὰ στραφοῦν τοῦ σώματος τὰ μέλη,

Z: σιτὴν.....

(564) κ' ἡ μέρα τούτη ἢ σημερινὴ εἰς τὸν κόσμον δὲν γυρίζει.

Z:στὸν κόσμον.....

Des. (566) καὶ μιὰ τὴν ἄλλην φθάνοντα ὁ χρόνος μας παγαίνει.

f. 14r

Inc. (567) καὶ μέσον τούτου οἱ ἄνθρωποι γεροῦσιν καὶ παλιώνουν,
(575) καὶ αὐτὴ ὅπου δείχνει ἐδῶ πλατεία ἐκεῖ στενοχωροῦνται,

Z:πλατεὰ.....

(581) καὶ αὐτὴ ὅπου δείχνει δύσκολος, στενὴ καὶ θλιμένη,

Z:τεθλιμμένη,

(585) καὶ ὅσοι περάσουν τὴν πλατίαν εἰς κόλασιν παγαίνουν

Z:πλατεὰν.....

Des. (592) τοῦ νοητοῦ καὶ δράκοντος, ἐχθροῦ καὶ ἀντιδίκου.

f. 14v

Inc. (593) εἰ γὰρ καὶ ἁμαριάνωμεν, Δέσποτα, καθεκάστην,

(599) ὑμῖν πρὸ κόσμου κτήσεως ἐστὶν καὶ κληρονόμους

Z:κληρονόμος

Des. (616) ὅπως ρυσθῆμεν δεινῶν ἀεὶ περιτοιχούντων.

f. 15r

Inc. (617) Τὸ πρῶτον φύλλον πρόσεχε ἄγραφον νὰ τ' ἀφήσης,

(618) καὶ τάφον ἓνα δολερὸν εἰς αὐτὸ νὰ ζωγραφήσης.

Z:᾽ς αὐτὸ.....

Des. (626) γράψε ἀπὸ τὸν Χάρον ἀπάνω :

Z:Χάρ' ἀπάνω :

f. 15v

Au milieu de la feuille :

*Venetiis per Ioannem Antonium et Fratres de Sabio :
sumptu et requisitione D. Damiani De
santa Maria MDXXVIII.*

Reliure en parchemin. Sur la garde on lit les mots suivants écrits par la main de Meursius :

Ioannis

Glycae

*De mortis deploratione, vi-
tæ vanitate, et Conver-
sione ad Deum.*

Poema

mixobarbarum.

Venetiis

Anno Clj Id XXVIII

Sur l'autre côté de la reliure on trouve le cachet de la famille De la Gardie.

Probablement le livre provient de la bibliothèque de Meursius, et sans doute il a appartenu au Comte M.G. De la Gardie, protecteur des lettres et grand Mécène, qui l'a donné à la bibliothèque d'Upsala.

BÖRJE KNÖS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ